

A BESZÉDHANGHALLÁS FEJLETTSÉGÉNEK SZEREPE A HELYESÍRÁSBAN

Fazekasné Fenyvesi Margit *, Zentai Gabriella **, Józsa Krisztián ***

* *KRE Tanítóképző Főiskolai Kar*

** *SZTE Neveléstudományi Doktori Iskola*

*** *SZTE Neveléstudományi Intézet*

Kulcsszavak: beszédhanghallás; helyesírás; longitudinális vizsgálat

A helyesírás készségének fejlesztése az iskola alsó tagozatának kiemelt feladata. A tanítók eszköztárában jelenleg fellelhető didaktikai módszerek nagyrészt a másolásra, a tollbamondásra és az emlékezetből való írásra korlátozódnak. Ezeknek a célja elsősorban az, hogy szoros kapcsolatot létesítsenek a vizuális, a motorikus, az artikulációs és az auditív képzetek között. A hagyományos módszerek kevésbé építenek a beszédhanghallásra, pedig a beszédhangok felismerésének, kihallásának fejlettségi szintje fontos lehet a helyesírás tanulása során. A homomorf (úgy írjuk, ahogy ejtjük) írás esetében szükség van a beszédhangok beazonosítására. Hipotézisünk szerint a beszédhanghallás iskolakezdetkor mérhető fejlettsége összefügg a később kialakuló helyesírási hibákkal. Ez a feltételezés a szakirodalomban is fellelhető, azonban nem ismerünk erre irányuló korábbi hazai vizsgálatot.

Kutatásunk célja, hogy megvizsgáljuk az összefüggést a nagycsoport végi beszédhanghallás és a negyedik osztályos helyesírás között. Longitudinális vizsgálatot végeztünk, az előmérésére 2009 őszén, az utómérésére 2014 tavaszán került sor. A mintát 279 gyermek alkotta. Az előmérés a DIFER Programcsomag beszédhanghallás tesztjével történt, mely diagnosztikus, kritériumorientált, egyéni vizsgálatot vehető fel. Ez alapján azonosítottuk a beszédhanghallás összetevőinek fejlettségét. Az utómérésnél saját készítésű, beszédhanghallás alapú helyesírástesztet alkalmaztunk, kategorizáltuk a helyesírási hibatípusokat.

Elemzéseinkhez olyan nagycsoportos óvodásokat választottunk ki, akiknek a beszédhanghallása nem érte el az optimális szintet ($n=158$, 60 item, Cronbach- $\alpha=0,91$). A beszédhanghallás egyes összetevőinek (zöngesség, képzéshely, képzésmód, időtartam, hangkihullás) fejlettsége alapján kvartiliseket képeztünk. Összehasonlítottuk az egyes kvartilisekbe tartozó gyermekek negyedik osztályban előforduló leggyakrabban elkövetett helyesírási hibáit. Eredményeink alátámasztották, hogy a beszédhanghallás alacsonyabb fejlettségi szintjéről induló gyermekek szignifikánsan gyakrabban követnek el tipikus helyesírási hibákat. Az előmérés és az utómérés eredményei között szignifikáns korrelációkat kaptunk, ami igazolja a korai beszédhanghallás fejlettségének előrejelző hatását a negyedik osztályos helyesírás alakulására.

Vizsgálatunk alapján a leggyakoribb helyesírási hibák egy része összefügg a beszédhanghallás összetevőinek fejlettségi szintjével. Eredményeink alátámasztják a beszédhanghallás fejlesztésén alapuló helyesírás-fejlesztő programok létjogosultságát. Az időtartam észlelésében, a beszédhangok tulajdonságainak megkülönböztetésében, a tagolásban és a szótőállandóság kialakításában a beszédhanghalláson alapuló fejlesztés hatékony segítséget jelenthet. A leggyakrabban használt eszközök, például a másolás, a tollbamondás, az emlékezetből való írás összekapcsolhatóak a beszédhanghalló készségre épülő napi tréningekkel, játékokkal.

A kutatást az OTKA 83850 támogatta.